

Prednáška 2: Veda a vedecké poznanie. Teórie vedy. Hlavné výskumné paradigmy sociálnych vied. Mediálne štúdiá ako vedecká disciplína.

ZUR 434 Metodologie mediálního výzkumu

Osnova

1. Formy a spôsoby ľudského poznávania; veda ako špecifický spôsob poznávania
2. Teórie vedy
3. Sociálne vedy a ich špecifiká
4. Hlavné paradigmy sociálnych vied
5. Mediálne štúdiá ako vedecká disciplína

1. Formy a spôsoby ľudského poznávania; veda ako špecifický spôsob poznávania

Úloha na začiatok

1. Je poznanie, ktoré je prezentované v danom texte, vedeckým poznaním?
2. Prečo áno/nie, resp. v čom áno/nie?
3. Aké sú podľa vás kritériá a znaky vedeckého poznávania?

Rozlišovat' mezi:

1. Štistikou
2. Faktami
3. Argumentmi
4. Názormi

Vedecký argument

CLAIM

I claim
that...

REASON

...because
of these
reasons

EVIDENCE

...which I
base on this
evidence...

I acknowledge these questions, objections,
and alternatives, and I respond to them with
these arguments...

Vedecký argument

Zdroj: Booth, W.C., Colomb, G.C., Williams, J.M. (2003) The Craft of Research. Chicago, London: The University of Chicago Press.

Na čo sa zamerat'?

1. Kto je autorom?
2. Kto text vydal?
3. Prešiel text recenzným konaním?
4. Je dostatočne jasne popísané, akým spôsobom autor dochádza k svojim záverom? Je metóda dostatočne popísaná?
5. Sú tvrdenia podložené dôkazmi? Sú tieto dôkazy presvedčivé?
6. Na aké zdroje autor odkazuje? Sú tieto zdroje hodnoverné?

Vedecké poznávanie ako efektívny spôsob poznávania

Charles S. Peirce (1839–1914): od pochybovania k stavu trvalej viery

1. *Metóda vytrvalosti*
2. *Metóda authority*
3. *Metóda a priori*
4. *Metóda vedy*

Čo je veda?

Veda:

1. súbor systematicky utriedených poznatkov o určitej tematickej oblasti
2. proces generovania týchto poznatkov pomocou pevne stanovených pravidiel

Charakteristiky vedeckého poznania:

1. systematické, postavené na metóde
2. „objektívne“ (intersubjektívne)
3. konzistentné
4. verejné
5. kumulatívne

....

Ďalšie základné pojmy

- **výskum**
- **metodológia**
- **metóda**

Základné otázky vedy

Ontologie	<i>Co je realita?</i>
Epistemologie (gnozeologie)	<i>Jak ji můžeme poznat?</i>
Metodologie	<i>Jaký postup zvolit pro její analýzu?</i>
Rétorika	<i>Jakým jazykem ji máme popisovat?</i>
Axiologie	<i>Jaká je role hodnot a etiky ve vědeckém poznání?</i>

podľa Hendl 2005

2. Teórie vedy

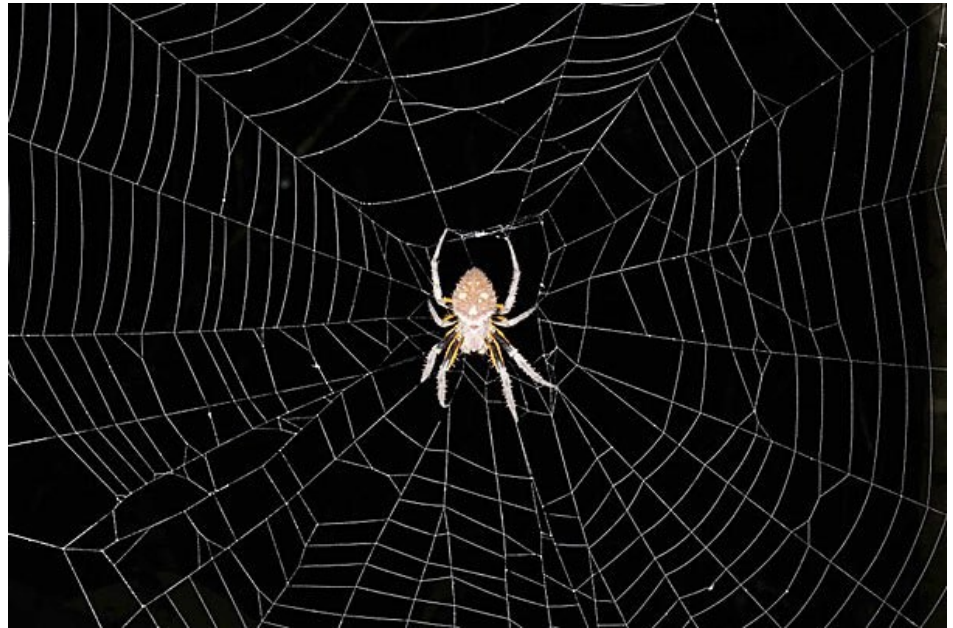
Hľadá sa pravá veda

- Čo odlišuje vedecké poznávanie od iných druhov poznávania?
 - Aké sú kritériá „dobrej“ vedy?
 - Ako vyzerá spoľahlivá vedecká metóda?
1. Empiricizmus/pozitivismus
 2. Popper a falzifikacionizmus/falibilizmus
 3. Kuhn a teória vedeckých revolúcií
 4. Lakatos a výskumný program
 5. Feyerabend a epistemologický anarchizmus

1. Empirizmus a pozitivizmus

- Vedecké poznanie má byť odvodené od zmyslových vnemov a faktickej skúsenosti
- Obrat od metafyzickej otázky „prečo“ k deskriptívnej otázke „čo/ako“
- Veda sa musí sústrediť len na to, čo je pozitívne dané – na to, čo sa dá kontrolovateľnými procedúrami preveriť
- Predstava, že existuje (alebo by aspoň mala byť vytvorená) akási nepochybniteľná empirická báza, ktorá by zakladala akúkoľvek vedu
- Vymedzenie sa voči racionalistom:
 - poznanie získavame nezávisle na zmyslových skúsenostiach,
 - jeho zdrojom je rozum (bez kategórií, konceptov a princípov, na ktoré pridáme pomocou rozumu, by sme nemohli organizovať a interpretovať naše zmyslové vnemy)

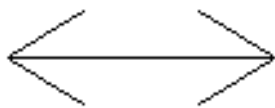
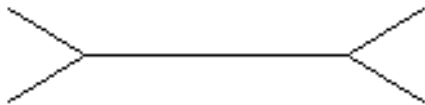

Východiská

1. Fakty možno získať prostredníctvom zmyslov pomocou dôsledného a neskresleného pozorovania.
 2. Fakty predchádzajú teórii (sú jej ultimátnym zdrojom) a sú na nej nezávislé.
 3. Fakty konštituuujú pevný a spoľahlivý základ vedeckého poznania.
- Problémy:
 - Aká je povaha týchto „faktov“ a ako ich môžeme získať?
 - Ako z týchto faktov odvodíme zákony a teórie?

... ale (1): dá sa na zmysly plne spoľahnúť?

- Vieme, že to, čo pozorovateľ vidí, nie je determinované len obrazmi na sietnici oka, ale závisí to aj na jeho očakávaniach, skúsenostiach a znalostiach
- Rôzni ľudia môžu vidieť rôzne fakty

Respekt: Podle čeho jste usoudil, že na břehu docházelo k inscenaci topících se uprchlíků?

MCH: „Šel jsem po nábřeží a **viděl jsem** oblečené ženy, jak vstupují do moře. Pak **vidím** na břehu lidi, foťáky a další.“

MCH: „Počkám si, až ten dokument uvidím. **Co nevidím na vlastní oči, tomu nemůžu věřit.**“

... ale (2): to, čo vidíme, môžeme vysvetliť rôznymi spôsobmi

- Hľadanie relevantných pozorovateľných faktov je nasmerované naším doterajším poznaním (inak by sme nevedeli, na čo sa máme zamerať)
- Vnem musíme preložiť do jazyka a vyjadriť pomocou slov, a tieto observačné výroky nenaskakujú do mozgu priamo a nesprostredkovane; vyžadujú znalosť vhodných konceptuálnych schém a ich patričného uplatnenia
- Vyhodnotenie a interpretácia našich zmyslových vnemov sa tak isto odvíja od nášho konceptuálneho aparátu a doterajšieho poznania

... ale (3): od vnemov po závery vedia dlhá a kľukatá cesta

- Pozorovateľné fakty sú špecifické výroky o stave vecí v určitom čase a na určitom mieste, a na ich základe nie je možné činiť všeobecne platné závery
- Bertrand Russel (1872-1970) a induktivistický moriak

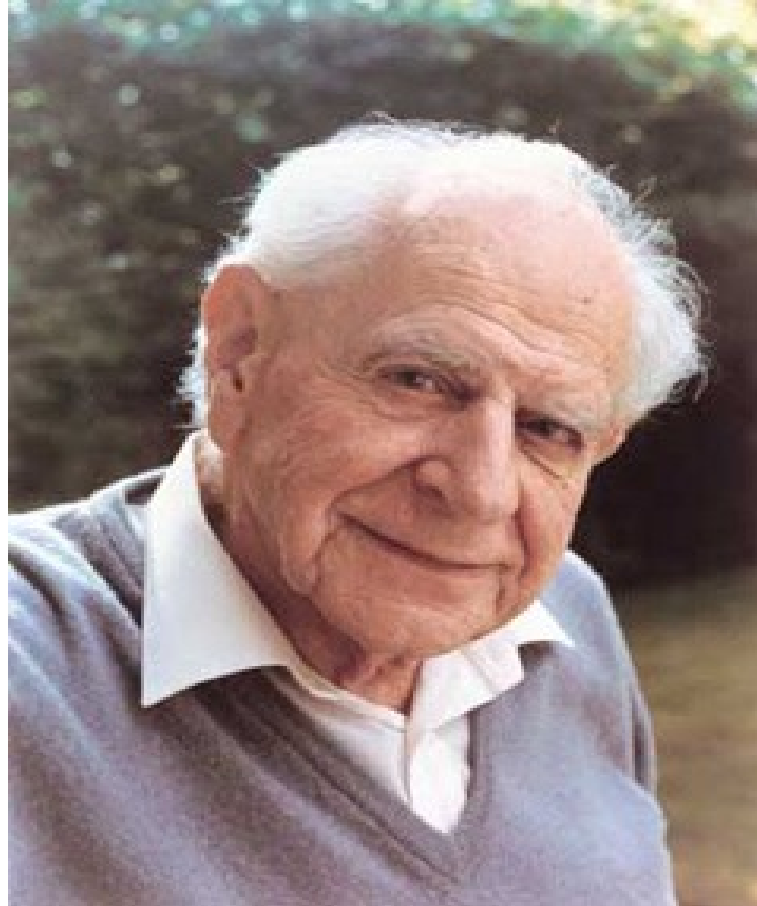
Dôkaz proti indukcii

- Ako vieme, že záver platí aj udalosť $n+1$?
- Ako vieme, že $n+1$ je to isté ako n ?
- Celkovo: činiť univerzálny záver na základe singulárnych tvrdení je problematické

Dobrý indukčný argument a prečo je ťažké ho dosiahnuť

- Počet pozorovaní, na základe ktorých zovšeobecňujeme, musí byť dostatočne veľký (ale: čo znamená veľký? navyše, odborné časopisy odmietajú publikovať opakované zistenia)
- Pozorovania musíme opakovať za rôznych podmienok (ale: to, čo považujeme za relevantné podmienky, sa odvíja od našich aktuálnych znalostí; napr. aj slávne experimenty môžu byť časom za nedostatočné a metodologicky chybné)
- Žiadne pozorovanie nesmie odporovať výslednému záveru/generalizácii (ale: to sa v praxi málokedy stáva)

Karl Raimund Popper (1902-1994)

2. Falzifikacionizmus

- namiesto princípu verifikácie teórií ako základného nástroja vedeckého poznania: princíp falzifikácie
- neexistuje nič ako absolútna empirická báza, teóriu nikdy nie je možné plne verifikovať → tj. vedecké teórie prijímame len provizórne
- vedecká teória musí byť schopná vymedziť podmienky falzifikovateľnosti, alebo vykonať kľúčové pokusy, ktorých výsledky by mohli viesť k popretiu danej teórie
- rozdiel medzi vedeckou a nevedeckou teóriou spočíva v principiálnej možnosti ju empiricky vyvrátiť (falzifikovať); teórie musia byť kvôli tomu dostatočne jasné a určité (vs. „Bud' prší, alebo neprší.“)
- empirické pozorovanie nie je oddeliteľné od konkrétnej teórie; každé pozorovanie je učené so zreteľom k určitej teórii, na druhú stranu teórie sú empiriou určitým spôsobom determinované

Hypoteticko-deduktívna metóda

- veda je založená na vyvracaní hypotéz, vyvíja sa tak, že sú jednotlivé teórie falzifikované, čím vznikajú ďalšie a ďalšie problémy, ktoré sú riešené pomocou nových hypoteticko-deduktívnych hypotéz
- špekulatívne teórie musia byť testované pozorovaním a experimentmi, a nepotvrdené predpoklady musia byť nahradené vhodnejšími a podrobené ďalšiemu testovaniu
 - Hypotéza
 - Deduktívne odvodzovanie dôsledkov z hypotéz
 - Overovanie hypotéz (negácií)
 - Nová hypotéza
 - ...
- cieľ vedy je falzifikovať teórie a nahrádzať ich lepšími teóriami odolnejšími voči falzifikácii
- koncept vedeckého progresu: smerom k lepším a dokonalejším teóriám

„Starý vědecký ideál epistémé – absolutně jistého, dokazatelného vědění – se ukázal být idolem. Požadavek vědecké objektivitě vede nevyhnutelně k tomu, že každé vědecké tvrzení musí zůstat navždy zkusným. Může se osvědčit, ale každé osvědčení je relativní vůči jiným tvrzením, která jsou opět zkusná. Pouze v naší subjektivní zkušenosti přesvědčení, v naší subjektivní víře, si můžeme být absolutně jistí.“

K. R. Popper (1997): Logika vědeckého poznání, s. 305

Limity falzifikacionizmu

- Neposkytuje spoľahlivé kritériá pre vymedzenie toho, čo je dobrá veda a ako posúdiť, ktorá teória je lepšia
 - Astrológia a horoskopy ako vedecká teória?
 - Možnosť falzifikácie : horoskopy sa dajú ľahko falzifikovať
 - Vyvrátenie niektorých predpovedí: to sa stalo aj iným vedným odborom
- Realistická vedecká teória pozostáva z komplexu univerzálnych výrokov; vyvrátenie hypotézy znamená, že niektorá z premís je chybná, ale neumožňuje nám jej konkrétnu identifikáciu, t.j. nevieme lokalizovať zdroj problémov
- Naopak, teóriu môžeme vždy uchrániť pred falzifikáciou tým, že za chybnú označíme menej dôležitú časť komplexu predpokladov

Thomas Samuel Kuhn (1922-1996)

3. Teória vedeckých revolúcií

- dejiny vedy ako sled vedeckých revolúcií charakterizovaných zmenou dominantnej paradigmy (celok predpokladov, poznatkov a správnych postupov, ktoré poskytujú poznávacie východisko pre určitú tradíciu vedeckého výskumu)
- normálna veda: vedecké spoločenstvo bez zásadných pochyb akceptuje a rozvíja danú paradigmu
- problémy, ktoré aktuálna paradigma nedokáže vysvetliť, sú označené za anomálie;
- hromadenie anomálií podryva dôveru vedeckého spoločenstva – nastáva vedecká revolúcia (významnú úlohu zohrávajú vedecké komunity)
- s novou paradigmou nasleduje opäť obdobie normálnej vedy
- prelínajú sa teda kumulatívne fázy (obdobia normálnej vedy) a diskkrétne fázy (vedecké revolúcie)

Kritika

- Kuhnova teória vedeckých revolúcií je relativistická a neposkytuje oporu pre to, ako rozhodnúť, ktorá vedecká paradigma je lepšia (nevymedzuje kritériá pre to, čo je „dobrá veda“)

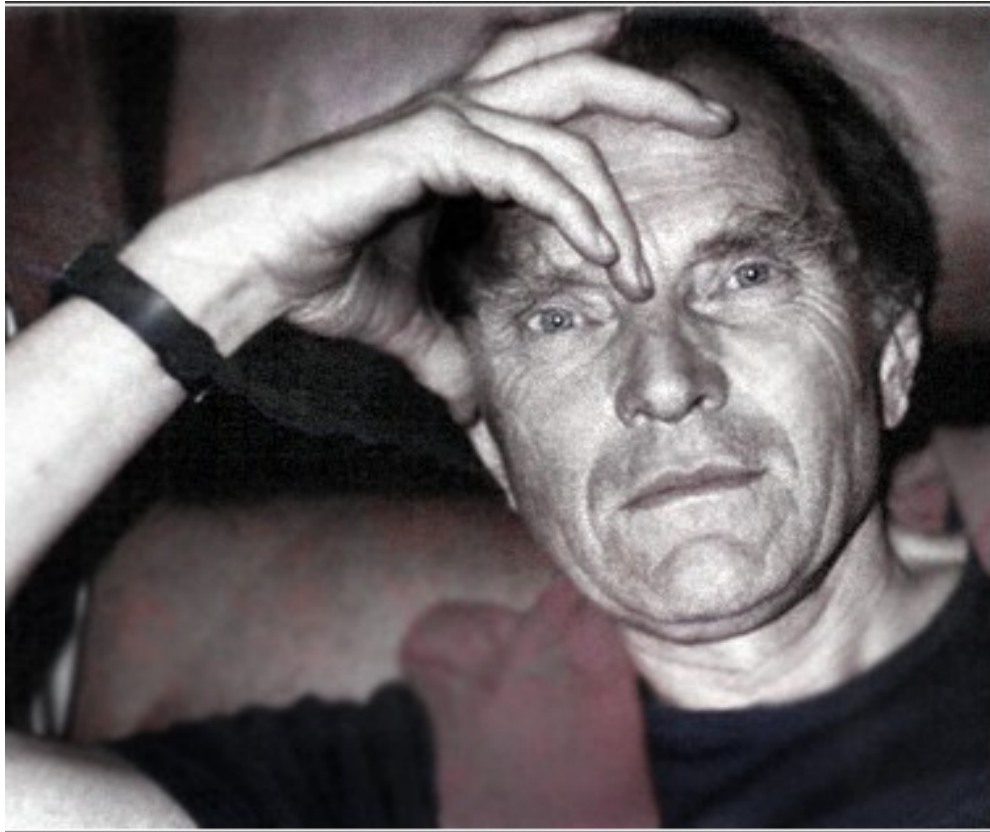
Imre Lakatos (1922-1974)

4. Vedecké výskumné programy

- Nie všetky predpoklady sú si rovné, niektoré sú dôležitejšie než iné
- Tvrdé jadro výskumného programu (hard core) = základné princípy a určujúce charakteristiky
- Ochranné pásmo (protective belt) = ďalšie hypotézy dopĺňajúce tvrdé jadro; je predmetom zmien, aby sa zabezpečil lepší súlad medzi pozorovaniami a tvrdým jadrom
- Tvrdé jadro musí dostať priestor, aby naplno prejavilo svoj potenciál; postupne expandujeme a modifikujeme ochranné pásmo, ale nesmieme porušiť predpoklady tvrdého jadra
- Progres: nahradenie degenerujúcej teórie novou progresívnou teóriou lepšie predpovedajúcou nové fenomény (hlavné kritérium toho, ktorá teória je lepšia)
- Teórie nemusia byť zamietnuté ani v prípade zjavnej falzifikácie, pretože chyba môže byť v ochrannom pásme a nie v tvrdom jadre

Paul Karl Feyerabend (1924-1994)

5. Epistemologický anarchizmus

- zavrhuje akúkoľvek metodológiu vedy: žiadna univerzálna spoľahlivá vedecká metóda neexistuje + veda nie je nadradená iným spôsobom poznávania
- žiadna teória nemôže byť vyvrátená/potvrdená empirickými faktami; ak sa objavuje rozpor medzi teóriou a praxou, dá sa to zviest' na odchýlku alebo chybu v meraní, dajú sa tieto fakty považovať za nedôležité, odstrániť ich náhodne zvolenými hypotézami
- vedu tvorí len chaotické a iracionálne bujnenie (proliferácia) navzájom nesúmeriteľných teórií (*„Žiadna jednotlivá teória nikdy nesúhlasí so všetkými známymi faktami vo svojej oblasti.“*)
- nesúmeriteľnosť: ak je už potreba vybrať zo súperiacich teórií jednu, má takýto výber charakter politického boja a nie racionálnej argumentácie

„Anything goes“

- vedecké myslenie nevzniká racionálne, ale iracionálne, revolučné vedecké myšlienky boli často z oblasti mytológie, náboženstva a umenia
- jediný princíp: „anything goes“ (pluralita vedeckých aj nevedeckých prístupov, keďže sa nedá dopredu rozhodnúť, čo bude vo vede prospešné) – všetko je dovolené, všetko sa hodí, veda nemôže mať žiadnu záväznú metodológiu = epistemologický anarchizmus/„dadaistický“ pohľad na vedu

„Vědci pracují nejlépe když nejsou podřízeni žádné autoritě, včetně autority rozumu.“

P. K. Feyerabend:

„Věda nemá mít monopol ani v rámci vzdělávání. Každému dospělému občanovi musí být přenecháno na vůli, zda chce být vychováván v evoluční teorii nebo v biblickém učení o stvoření, zda chce důvěřovat meteorologii nebo dešťovým tancům, vědecké medicíně nebo léčitelství šamanů.“

Kritika

- To znamená, že každá teória je rovnako oprávnená a neexistuje žiaden dôvod pre ich porovnávanie, ani dôvod pre vývoj poznania – koniec vedy?

Čo si z toho odniesť?

- Medzi predstavou o existencii univerzálnej spoľahlivej vedeckej metódy a úplným odmietnutím vedy ako špecifického spôsobu poznávania ešte existuje tretia cesta:
- Veda má svoje štandardy a metódy, ale nie sú univerzálne (medzi rôznymi disciplínami sa líšia), a navyše sa v priebehu času menia a vyvíjajú

3. Sociálne vedy a ich špecifiká

Sociálne vedy vs. prírodné vedy

- Predmetom výskumu sú javy, ktoré majú iný charakter než v prípade prírodných vied
- Problém s priamym a systematickým pozorovaním
- Výskumník je súčasťou spoločenského diania
- Sociálne javy sú skúmané v spoločenskom kontexte
- Sociálne javy prebiehajú v dynamickom prostredí

Sociálne vedy vs. prírodné vedy

- závery sociálnych vied majú vždy pravdepodobnostný (stochastický) charakter
- nálezy sociálnych vied nemajú univerzálnu platnosť
- v sociálnych vedách je omnoho náročnejšie ponúknuť spoľahlivú kauzálnu analýzu javov

Kritériá dôkazu kauzality

1. časová postupnosť = možnosť určenia, čo bolo skôr a čo neskôr
2. zmena musí prebehnúť súbežne
3. možnosť vylúčenia nekontrolovateľného vonkajšieho vplyvu

Experiment:

Q	X	Q
Q		Q

Sociálne vedy vs. prírodné vedy

- Sú sociálne vedy vedou?
- Na čo sú nám sociálne vedy?

4. Hlavné paradigmy sociálnych vied

Hlavné paradigmy sociálnych vied

- Metódy nie sú neutrálne nástroje
- Ich voľba vyviera z predstavy výskumníkov o povahe sociálnej reality a toho, ako by mohla/mala byť skúmaná

Hlavné paradigmy sociálnych vied

1. **Epistemologické otázky:** čo by malo byť považované za akceptovateľné poznanie v rámci disciplíny?
 - Mal by byť sociálny svet skúmaný podľa rovnakých princípov, procedúr, étosu ako prírodné vedy?
2. **Ontologické otázky:** aká je povaha sociálnej reality?
 - Je existencia sociálnych entít objektívna (nezávislá na vnímaní sociálnych aktérov), alebo sú sociálne entity konštruované na základe percepcií a konania sociálnych aktérov?
 - **VIĎ POVINNÁ LITERATÚRA**

Hlavné paradigmy sociálnych vied

- pozitivismus
- interpretativizmus
- kritický realizmus

Auguste Comte (1798-1857)

Comte: Zákon troch štádií (vývoja ľudského ducha)

	Teologické (fiktivní)	Metafyzické (abstraktní)	Vědecké (pozitivní)
Proč kámen padá?	Chce to tak Bůh	Je to přirozená vlastnost těžkých objektů	Protože na něj působí gravitace
Proč existují nemoci?	Boží trest za hříchy	Život je slzavé údolí	Protože existují viry, bakterie
Proč jsou na světě války?	Součást božího plánu s lidstvem	Lidská přirozenost; animální pud	???
Základ vysvětlení	Zjevení	Rozum	Pozorování

Comte: Zákon troch štádií (vývoja ľudského ducha)

- Teologické (bájoslovné) štádium: = človek sa snaží preniknúť k podstatám a príčinám vecí a predstavuje si ich ako nadprirodzené sily a bytosti
- Metafyzické: = nadprirodzené princípy sú nahrádzané abstraktnými rozumovými konštrukciami
- Vedecké: kritika predchádzajúcich dvoch štádií, zavádza sa vedecky prísny popis faktov
- *„[...] Táž mysl môže byť, pokiaľ ide o najjednoduchšiu a najobecnější vedy, v pozitívnom stadiu; čo sa týče vied složitějších a špeciálnejších, môže byť v stadiu metafyzickom; a vzhľadom k sociálnej viedě se může nacházet ve stadiu teologickom.“*

Pozitivismus

- snaha dištancovať sa od špekulatívnych filozofických tradícií a vybudovať sociálne vedy podľa vzoru vied prírodných
- hlavné východisko: skúmanie sociálneho a kultúrneho života sa v princípe nelíši od skúmania prírodného sveta, a na skúmanie oboch entít možno aplikovať tie isté základné procedúry
- metodologická výbava: pozitivistí používajú kvalitatívne metódy, ale len v prípravnej, pilotnej fáze výskumu vedúceho k získaniu kvantitatívnych dát
 - empirické dáta, priame pozorovanie
 - pýtanie sa jednoduchých priamych otázok
 - zbieranie použiteľných „faktov“
 - čísla, množstvá
 - objektivita, odstup

Pozitivismus

- teória ako zdroj (testovateľných) hypotéz
- cieľ vedeckého skúmania: rozvíjanie generalizácií o vzťahoch medzi sociálnymi faktami, ktoré ustanovujú základné spojivá príčiny a následku
- izolovanie vzťahov od ostatných faktorov, ktoré ich môžu ovplyvňovať
- deterministická filozofia
- redukcionistický prístup

Pozitivizmus

„Žádný druh jevů není možno ve skutečnosti pozorovat jinak, než že toto pozorování nejdříve nasměruje a nakonec interpretuje nějaká teorie. [...] Vědecky řečeno je tedy jasné, že veškeré izolované, empirické pozorování je plané, a dokonce zásadním způsobem nespolehlivé; [...] že právě toto spojení představuje hlavní rozdíl mezi vědeckým a laickým pozorováním [...].“

Príklad pozitivistickej paradigmy vo výskume

- Payne Fund Studies
- 1929-1932: séria štúdií o vplyve filmov na mládež
- analyzovaných 1500 filmov a viac než 50 komunít v štáte Ohio
- výskum kombinoval niekoľko metód, vrátane experimentu a dotazníkového prieskumu
- zaznamenané postojové zmeny, tiež zmeny v správaní po zhliadnutí filmu, vrátane zvýšeného sklonu ku kriminalite
- štúdie potvrdili dobové obavy zo škodlivého vplyvu filmov

Max Weber (1864-1920)

Sociológia ako
chápajúca,
rozumejúca veda

Cieľ: nie hodnotiť, ani
odhaľovať zákony, ale
priniesť popis a výklad
sociálnych javov

Interpretatívne prístupy

- v sociálnych vedách: od počiatku 20. storočia (G. Simmel, M. Weber), plne sa presadzuje od 60. rokov
- predmet sociálnych vied (ľudia a inštitúcie) je natoľko špecifický, že ho nemožno skúmať prírodovednými metódami
- hlavný záujem: nie ustanovovanie vzťahov príčiny a následku, ale skúmanie spôsobov, akými ľudia dávajú zmysel svojmu konaniu, svojim sociálnym svetom a ako vyjadrujú toto porozumenie
- subjektívny význam, porozumenie, vysvetlenie (nie kauzálne, ale v zmysle porozumenia motívom)

Interpretatívne prístupy

- pre pozitivistov je sociálna realita „tam vonku“; spočíva v sieti síl a kauzálnych vzťahov, ktoré existujú nezávisle na hocičom, čo by mohol výskumník alebo ľudia urobiť či povedať
- interpretatívny prístup odmieta tento pohľad; organizujúce štruktúry sociálneho a kultúrneho života sú kontinuálne reprodukované a modifikované prostredníctvom plejády aktivít bežného života a nie sú oddelené od sociálneho konania
- sociálny konštruktivizmus: sociálne reality sú kontinuálne konštruované a rekonštruované prostredníctvom rutinných sociálnych praktík a konceptuálnych kategórií, ktoré ich podopierajú
- W.I.Thomas: *„Je-li některá situace definována jako reálná, stává se reálnou ve svých důsledcích.“*

Interpretatívne prístupy

- dôraz na etnografické prístupy vyvinuté antropológmi, v rámci ktorých sa výskumník ponorí do určitého sociálneho prostredia, osobne spoznáva ľudí, pozoruje, ako organizujú svoj každodenný život a rozpráva sa s nimi o tom, ako vidia svet a samých seba
- tento výskumný prístup generuje množstvo kvalitatívneho materiálu, od prepisov rozhovorov, fotografií, videonahrávok zachytávajúcich každodenný život až po poznámky z pozorovania určitých situácií
- rozdiel od pozitivizmu nespočíva v tom, či sa používajú čísla, ale tom, ako sa používajú: interpretatívny prístup ich vidí ako zdroj otázok, odrazový mostík pre ďalšie skúmanie a analýzu

Príklad interpretatívnej paradigmy vo výskume

- Ien Ang: Watching Dallas (1985)
- výskum publika – diváčok seriálu Dallas;
- snaha preniknúť pod povrch dobových teórií o ideologickom vplyve produktov masovej kultúry
- zistenie: diváčky si vytvárajú vlastné interpretačné vzorce a divácke stratégie, riešiace subjektívny konflikt medzi odmietnutím ideológie a náklonnosťou k seriálu
- tieto stratégie siahajú od pocitov viny cez ironizujúci odstup, racionalizáciu, až po ideológiu populizmu, ktorý chápe kritiku populárnej kultúry ako elitársku a paternalistickú a zastáva právo divákov sledovať, čo sa im zapáči

Kritický realizmus

- snaha skíbiť východiská pozitivizmu a interpretativizmu
- je možné aplikovať prístupy a metódy prírodných vied
- sociálna realita je externá, možno ju oddeliť od jej popisov; ale: konceptualizácia neodráža realitu, ale je spôsobom jej poznania
- vysvetlenie môže obsahovať aj teoretické koncepty, ktoré sa nedajú priamo empiricky testovať
- skúmanie musí byť interdisciplinárne, obľuba zmiešaných výskumných metód

Kritický realizmus

- súhlas s interpretatívnymi prístupmi v tom, že sociálny svet je reprodukováný a transformovaný v každodennom živote
- ale: každodenný život nemôže byť dostatočne pochopený bez toho, aby sme vzali do úvahy širšie sociálne a kultúrne formácie (kontext), ktoré ho ohraničujú a limitujú (prostredníctvom poskytovania prostriedkov, pravidiel a zdrojov pre všetko, čo robíme)
- spoločný bod s pozitivizmom: odmietajú filozofický idealizmus spočívajúci v tom, že sociálna realita existuje len tak, ako si ľudia vybrali si ju predstavovať

Porovnanie výskumných paradigiem

(Mihelj 2004)	Pozitivismus	Interpretativismus	Kritický realismus
Povaha sociální reality	Externí, objektivní, může být zkoumána vědeckými prostředky	Subjektivní, vytvářená v procesu lidské interakce v každodenním životě	Vytvářená v procesu každodenní interakce, ale regulovaná sociálními a kulturními formacemi
Povaha sociálních aktérů	Na sebe zaměřeni a racionální jedinci, utváření externími silami	Sociální aktéři neustále produkující významy, dávající smysl jejich světům	Sociální aktéři produkující významy, ale současně ovlivňováni širšími strukturami, které existují nezávisle na nich
Role zdravého rozumu	Zřetelně odlišný a méně hodnotný než věda	Každodenní teorie užívané obyčejnými lidmi	Falešné vědomí, které zakrývá mocenské vztahy a širší sociální struktury
Místo pro hodnoty	Věda má být striktně nehodnotící	Žádné hodnoty nejsou špatné, pouze rozdílné	Věda nemůže být hodnotově neutrální; hodnotové pozice lze poměřovat
Motivace pro výzkum	Objevit zákonitosti, umožňující predikci a kontrolu sociálního	Porozumět utváření významů, podpořit úctu k rozmanitosti	Odhalit struktury dominance a nerovnosti
Závěry jsou platné tehdy, když...	...vycházejí z pozorovatelných faktů a jsou získány podle pravidel vědecké metody	... se s nimi mohou ztotožnit ti, kdo jsou objekty výzkumu	... poskytují lidem nástroje k tomu, aby změnili sociální realitu

5. Mediálne štúdiá ako vedecká disciplína

Mediálne štúdiá

- Volek, Jirák, Köpplová (2006): inštitucionalizovaná a etablovaná vedecká disciplína
- odbor reflektuje vývoj mediálnej komunikácie z pohľadu médií:
 - primárnych
 - sekundárnych
 - terciárnych
 - kvartérnych

Mediálne štúdiá

- nejedná sa len o médiá v zmysle technickom a výrobnom, ale aj o:
 - organizácie
 - obsahy
 - spoločenské, politické a ekonomické podmienky fungovania týchto organizácií
 - prípadné dôsledky
- interdisciplinárna povaha

Mediálne štúdiá

- 4 základné výskumné tradície (paradigmy):

1. kognitívno-empirická:

- určujúcu rolu mal záujem o empirický výskum zameraný zvlášť na účinky masových médií, socio-politické dopady mediálnej komunikácie
- primárnym cieľom nie je „kritika médií“, ale pokus o popísanie ich správania a vyloženie dôvodov

2. kriticko-špekulatívna:

- nadväzuje na sociologické myslenie Karla Marxa; Frankfurtská škola sociálnovedná (Adorno, Horkheimer)
- médiá sú vnímané ako súčasť tzv. kultúrneho priemyslu, respektíve ako producenti ideológie/ideológií slúžiacich mocenskej elite

Mediálne štúdiá

3. kultúrna:

- model komunikačného procesu a jeho fungovania v sociálnom kontexte
- kvalitatívne postupy a snaha vyvážené analyzovať nielen text, ale aj recepčné stratégie jeho príjemcu

4. komunikačno-technologická;

- komunikačné prostriedky ako technológie determinujúce zásadné premeny spoločenských systémov i vzorcov komunikačného správania jednotlivcov
- Harold Innis, Marshall McLuhan – Torontská komunikačná škola

Mediálne štúdiá

- tri kľúčové oblasti štúdia médií:
 - mechanizmy konštrukcie mediálnych obsahov
 - správanie mediálneho publika (mediálnych publik) a jeho (ich) recepčných stratégií
 - rola médií ako politicko-ekonomických inštitúcií